

Carta de Montarbu - 2021

Concas a unu movimentu linguìsticu mannu e unitàriu Sterrina.

Sa debbata aingíriu de su sardu est sighendi de unus cincuant'annus. In custus'annus eus bistu e inténdiu parris de dónnia genia, oindí sa guarnissa de is leis est arrapresentada de sa lei 482 de su stadu italianu e de sa lei 22 de sa RAS chi trabballant apari. Custa guarnissa est perou s'arrésumini de una debbata internatzionali prus manna chi nosi at intrau in d-una simana noa. Eus lassau s'ultra natzionalismu arrapresentau de is stados natzioni de su '700 e imoi seus in s'arrexonamentu de "minorìa linguística", chi no nosi praxit mancu po nudda, ma chi comentisiat, arrapresentat un'amelloramentu po is comunidades che a sa sarda. S'amelloramentu, a dolu mannu, no at pirmítu perou a su sardu e, a àteras línguas che a sa nosta, de ddui porri lompi a sa própiu dinnidadi de sa língua de su stadu, chi po nosus est s'italianu e seus in su tretu chi sa debbata etotu est sminguendi fintzas a si spaciai dessudotu.

De sa Sardìnnia.

In su 1978 intrat a su Consillu Regionali una lei de iniziativa populari asuba de su bilinguismu perfetu. In su "Comitadu pro sa limba" Cicitu Màsala fiat su presidenti. Custa parti de is studiaus sardus iat coberau 13.723 firmas, pinnicadas apari ande totu is comunus de sa Sardìnnia. In su 1978 su movimentu populari de is deretus linguísticos de is sardus nci lompit fintzas a su cùcuru prus artu de sa stória cosa sua. Tocat a nai chi Simon Mossa iat aténdiu puru a sa faina de unu Partidu Sardu annoau e duncas de una política sardista etotu annoada cun su faimentu de su stadudu de indipendéntzia.

Mancai lómpiu a custu cùcuru su Comitadu no arrenescit a ndi scabullu una bíncida de totu is atropéllius chi ndi bessint a pillu de sa debbata asuba de sa lei in Consillu Regionali. Giuanni Lilliu chi in cuddus annus fiat su presidi in sa facurtadi de Líteras de s'Universidadi de Casteddu, in d-un'interbista iat nau "...innoi s' intendit fragu de manetas...". Custu sceti po cumprendi it'arratza de avolutu si ndi fiat pesau. De cuddu cùcuru, oindí, seus torra a peas de monti.

De s'Europa moderna.

Chi imbucais a su giassu de [ELEN](#) s'assótziau europeu chi amparat is Línguas de Logu, o bosì ligeis [s'interbista a su segretàriu generali suu](#), bosì ndi acatais chi is Línguas de Logu in totu Europa funt batallendi, a totu aguantai contras de s'assimiladura linguística, àstula bogada de custa sociedadadi neolibberista chi est faendidhi de mama e nosi bolit totus agualis . Chistionant e batallant, cun manifestadas mannas, po is "scolas fitianas" (scuole immersive) e po sa "co-uficialidadi". In Sardínnia totu frimu est. De diora. Chi pigaus is primus líbburus asuba de "minorias linguísticas" in Itàlia (custa espressada tocat a dha mudai cun "Línguas de Logu") a su sardu no dd'arremonant gai mai.

De sa Sardìnnia moderna

De su pagu chi eus scritu eus cumpréndiu chi su movimentu populari esistiat in Sardínnia. In Europa esistit e batallat ancora. Sa crònaca si contat de is manifestadas aingíriu in is comunidades de su Logu europeas, abbitadas de millenas de militantis. Oindí in Sardínnia unu movimentu linguísticu, fartat? S'arrespusta est ca EJA.

Ddoi at centenas, millenas de personis chi s'iant a bolli pinnicai apari in d-unu movimentu linguísticu unitàriu, prurali, líbberu e chi impunnat a su primori in sa sociedadadi sarda? Torra ca EJA.

Intzandus poita est chi no s'acrarit e, mescamenti, bosatrus chi seis ligendi custas arrigas, poita est chi no ddu strantaxeus?

Nosus bieus dus barrancas prus mannus, chi depint mudai acoitu in dus impinnus. Su primu est ca chini pigat a coru su sardu no oberit is sentidus a sa militàntzia personali e política. Chi ddu faiat invecis mudàt totu e allestru puru. Su sigundu barrancu est ca, a nai sa biridadi, nisciunu partidu políticu "mannu" presenti in Sardínnia ddu pigat a coru su sardu. No dd'at ancora amostau su Psd'Az de dus annus e mesu a oi cun sa presidéntzia de Solinas, ma nimancu is àterus.

Arremonendi torra su primu puntu, s'impinnu podit essi craru e apretosu: donniunu bivat deseì s'amori suu po su sardu, a solu puru, che militàntzia individuali, personali e política.

Arremonendi torra su sigundu puntu invecis, acetotu s'impinnu est craru, ma no est fàcili a fai: apoderai sceti is fortzas políticas chi s'ant a pigai a coddu is fainas de fai aingíriu de sa língua sarda. Un'arresúmini sériu, asselìau e chi faiat scentíficu, asuba de sa política linguística de bint'annus a oi, chi eus averiguau puru chi no at funtzionau, no depit strobbaì a **su strantaxamentu lestru, de unu movimentu linguísticu mannu**, chi cuntzertit de política ma bivendidda de parti de ainturu, chena de ndi sunfriri bessendindi tzeracu.

Ita si podit e si depit fai? Is puntus de sa Carta de Mont'Arbu

- Arreconnosciaus s'apretu de unu movimentu linguísticu mannu incrusivu, prurali, chi s'arreconnoscat in su fai, chi bivat sa sociedadadi e in sa sociedadadi si sbodhichit;
 - A chini est in su movimentu linguísticu, e totu is chi trabballant a s'audeterminatzioni de sa Sardínnia depiant essi ainturu, studit su sardu;
 - Chistioneus su sardu, si fatzat una "mudadura de s'italianu";
 - Fatzaus fainas de "militàntzia linguística" apariciadas comenti si spetat e abbitadas;
 - Chistioneus su sardu a is giòvunas e a is giòvunus;
 - Acabbuseus sa vida nosta in su sardu, in sa scola, in is logus de trabballu, in is média, in su spréviu.
- Oindí gi fait;
- Sciobereus dónnia cuatru mesis una dí de s'atobiai "Sa dí de su Movimentu Linguísticu de su Sardu", aundi fatzaus s'arresúmini de is fainas nostas e dónnia annu annoeus s'impunna de is fainas de custu comitau cunforma a is arresurtaus chi eus acurtu a callai.

Oindí gi fait. Oindí teneus is leis, is amostus internatzionalis, stúdius scentíficus e unu niaxi de àteras ainas chi in su 1978 Cicitu Màsala e Giuanni Lilliu no teniant. Issus ant trabballau po arribbai a su "Comitadu" totus impari. Nosu, totus impari, depeus trabballai po su primori de su Movimentu Linguísticu e de is deretus de is sardus in sa sociedadadi sarda, scientis de depi cumbati puru cun is sardus chi ancora no ant cumpréndiu s'importu de custa batalla. Nosi abetat una caminera longa e su tempus spacendi est, ma chi no dda pigaus imoi, custa caminera, no dd'eus a pigai mai prus.

Assòtzius chi ant firmau sa "Carta de Montarbu"

Babel Film Festival (ELEN)

Bia – Bilinguismu in Aristanis

CAMPOS - Associazione Coordinamento delle Arti Musicali e Poetiche di Tradizione Orale della Sardegna

Consulta de su sardu de Sardara

Lìngua Bia

Movidi

Sardware

Acadèmia de su sardu

Sìngulus

Annarosa Cardia, maista

Isabella Tore, maista

IMPORTANTI

Sa Carta de Montarbu est oberta a totus is chi funt diacòrdiu cun su chi eus scritu. Scribei a infonlinguabia@gmail.com po ndi sciri de prus e po donai unu manu de agiudu.